

'Sapiens' descentrats

En els últims anys, la recerca científica ha multiplicat els coneixements en camps com la física, l'astronomia, la genètica o la prehistòria. La sociobiologia ha aportat dades sobre els orígens biològics de la sociabilitat animal –inclosa la sociabilitat humana i els orígens de la moralitat i de la política–. Es tracta d'aspectes importants per mirar d'entendre millor aquesta estranya espècie que, sense rubor, s'anomena a si mateixa *Homo sapiens*.

Sabem que des del paleolític els humans es pregunten sobre el seu lloc i sentit a l'univers. Fins fa pocs anys, han predominat les respostes de caràcter mític i religiós. Empíricament, els mites de les religions organitzades segueixen tenint un pes molt significatiu, malgrat les curioses i sorprenents afirmacions que quasi totes fan sobre el món. Hi ha un contrast evident entre el ràpid progrés científic i tecnològic dels darrers dos segles i el progrés molt més lent de la moralitat i de les relacions polítiques de la humanitat. Tant des de les ciències naturals com des de les ciències socials s'intenta copsar per què això és així. Resulta interessant veure, però, que aquestes respostes van experimentant un procés de *descentrament* de l'espai i el temps a partir dels coneixements científics.

D'una banda, hi ha un descentrament respecte a l'espai i al lloc que hi ocupem els humans. Les diferents cultures, des de les col·lectivitats de caçadors-recol·lectors fins a les societats agrícoles a partir del neolític, han acostumat a entendre's a si mateixes com el centre de l'univers a través d'una relació privilegiada amb esperits o déus particulars. Tanmateix, la ciència descriu una realitat molt allunyada d'aquesta autoimatge ingènua. D'un senzill model geocèntric on la terra i la col·lectivitat pròpia ocupaven el lloc de privilegi



FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC CIÈNCIA POLÍTICA UPF

s'ha passat a una imatge de milers de milions de galàxies que s'allunyen entre si en un procés d'expansió accelerada des de fa uns 13.700 milions d'anys. De la idea clàssica d'un món estel·lar caracteritzat per l'harmonia i l'estabilitat davant un món terrestre sotmès a canvis caòtics s'ha passat a veure l'univers com un món dinàmic farcit de destruccions violentes. La Terra, un gra de pols en el cosmos, es projecta com un planeta d'una estrella perifèrica i vulgar –en un conjunt de cent mil milions d'estrelles d'una galàxia que només és una entre centenars de milions de les que hi ha a l'univers observable–. Els mites i els déus de referència quasi sempre són a imatge dels homes.

D'altra banda, el temps també ha anat descentrant-se respecte al present. La temporalitat ha anat allargant-se. Avui sabem que la vida a la Terra es remunta a fa uns 3.900 milions d'anys. També sabem que la moralitat té unes bases biològiques molt anteriors a l'aparició dels humans –relacionades amb la selecció natural–. Alguns postulen que això també

Els estats estan controlats per grups socioeconòmics, nacionals i culturals que miren de legitimar-se amb un llenguatge falsament universalista

afecta les religions. Unes bases que expliquen el caràcter grupal, jeràrquic, territorial i alhora competitiu i cooperatiu de les societats humanes.

A partir de la modernitat, alguns pensadors liberals –Locke, Madison, Kant, Tocqueville, S. Mill– postularen la importància dels drets com a font de progrés polític i moral. També s'adonaren que resulta convenient no confiar gaire en el comportament espontani dels *sapiens*, sinó que el tema clau resideix en el disseny de les institucions polítiques. Kant veia en la *insociable sociabilitat* dels humans la clau del progrés. Hegel era més contundent: els humans som uns egoistes empàtics a la recerca d'un reconeixement que no arriba sinó a través del conflicte. Uns drets i un reconeixement que només garanteixen unes institucions polítiques creades a partir dels conflictes entre individus i entre grups. Així s'ha arribat a les democràcies liberals i als estats del benestar.

Resulta notori el progrés que signifiquen aquestes dues conquestes davant de sistemes de govern anteriors. Les institucions democràtiques i els drets són moralitat pràctica condensada. Tanmateix, encara presenten bastants punts a millorar. És el cas del predomini d'uns mercats quasi sense regulació, dels drets i llibertats nacionals i culturals de les minories, i de les relacions internacionals. El constitucionalisme modern ha representat un avenç indiscutible, però arrossega *ombres* importants associades als estats i al seu control per part de grups socioeconòmics, nacionals i culturals dominants que miren de legitimar-se a partir d'un llenguatge falsament universalista. Els grups socials desfavorits i les minories nacionals i culturals tenen molt a dir i a fer –sigui per reformes o per ruptura– en el millorament d'aquests productes sempre inacabats que són les democràcies d'arrel liberal.